

Škola: Základní škola a Mateřská škola Rosovice, okres Příbram	
Program proti šikanování ve škole	
Č.j.: ZŠMŠ 174/2022	Účinnost od: 1.9.2022
Spisový znak:	Skartační znak: S 10
Změny:	

(jako součást Preventivního programu Základní školy a Mateřské školy Rosovice, zpracován dle metodického pokynu **Č.j. MSMT- 21 149/2016**)

Program proti šikanování ve škole

Schváleno

Účinnost od 1.9.2022

K 1. 9. 2022 změna ve složení realizačního týmu (bod 6.4) a ve složení školního poradenského pracoviště (bod 6.11)

(jako součást Preventivního programu Základní školy Rosovice 89, Rosovice, zpracován dle Metodického pokynu č.j. MSMT-21149/2016)

Obsah

1. Úvod
2. Cíle programu
3. Pojem šikana, její charakteristika
4. Bezpečné prostředí ve škole – jak předcházet šikaně
5. Odpovědnost za plnění a aktualizování programu
6. Komponenty programu
7. Aktivity školy v oblasti prevence šikany
8. Základní postup v řešení šikany
9. Nápravná opatření
10. Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči
11. Šikana zaměřená na učitele – jak jí předcházet a jak ji řešit
12. Právní odpovědnost školy
13. Trestně-právní hledisko šikany
14. Podávání podnětů, stížností a oznámení

Příloha 1: Stadia šikanování

Příloha 2: Protektivní a rizikové faktory

Příloha 3: Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Příloha 4: Krizový plán - Postupy pro vyšetření a řešení šikany

Příloha 5: Informace pro rodiče

Příloha 6: Informace pro žáky

Příloha 7: Řešení kyberšikany

1. Úvod

Školní program proti šikanování vychází z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MŠMT – 21149/2016) a je součástí Preventivního programu školy. Je vypracován v souladu s platným zněním Školního řádu.

Tento dokument slouží k nastavení školního prostředí založeného na bezpečí, respektu a spolupráci. Program je zaměřen na prevenci a řešení šikany. Nově zahrnuje také část věnovanou prevenci a řešení šikanování učitele žákem, tato problematika rovněž spadá do oblasti rizikového chování žáků. Dokument je určen všem pedagogickým a nepedagogickým zaměstnancům školy, zákonným zástupcům žáků i žákům samotným.

2. Cíle programu

Dlouhodobým cílem programu proti šikanování je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí, vytvářet dobré vztahy uvnitř třídních kolektivů a tím předcházet vzniku či šíření šikanujícího chování. K tomu mimo jiné přispívá rovněž vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem a aplikace nových dovedností v každodenní práci. Celá tato oblast je klíčová pro prevenci šikanování ve třídních kolektivech, případně šikanování namířené proti učiteli.

Krátkodobým cílem je seznámení pedagogů, žáků a rodičů s krizovým plánem při šikaně a s dalšími skutečnostmi, které se této problematiky týkají (projevy šikany, možná pomoc apod.). Sjednocení postupů při řešení případů šikany mezi žáky, stanovení postupu při řešení šikany učitele.

3. Pojem šikana, její podoby

3.1 Pojem šikana

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v

čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

3.2 Podoby šikany

- Přímá šikana může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).
- Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.
- Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. kyberšikana, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit

případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Základním úkolem školy v řešení kyberšikany je zmapování konkrétní situace a vyhodnocení vhodného postupu při jejím řešení.

3.3 Rozdíl mezi šikanou a šikádlením nebo agresí

Hranice, která odlišuje šikanování od šikádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje šikádlení nebo agrese, které nemá znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka šikádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák šikádlení nebo agresí neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto šikádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

Většina obětí šikany a jejích svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v tajnosti, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.

3.4 Důvody šikany

Důvodem nebo obsahem šikany může být jakákoliv odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo pedagogům z důvodu etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější anticiganismus), rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženského vyznání nebo víry (často také v kombinaci s pohlavím např. muslimské dívky, židovští chlapci apod.), sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

4. Bezpečné prostředí ve škole: jak předcházet šikaně

(1) Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany. Objeví-li se šikana, přistupuje škola k řešení včasně a otevřeně.

(2) Na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany se podílí celá škola. Stěžejní roli a zodpovědnost za tuto oblast nese ředitelka školy, jeho role a aktivní přístup k problematice předcházení a řešení šikany je nenahraditelná (více viz Příloha č. 2 Protektivní a rizikové faktory).

(3) Vedení školy pověřuje metodičku prevence pravidelným vzděláváním v oblasti šikany. Tato pověřená osoba bude disponovat kompetencemi zejména k šetření a řešení počáteční šikany a vyhodnocování potřeb školy ve vztahu k pokročilé šikaně.

(4) Škola má nastavena konkrétní a srozumitelná pravidla v chování ve svém školním řádu, která jsou specificky vztažená také k projevům šikany. Je jasné, jaké chování je považováno za dehonestující a ohrožující a jak bude sankcionováno (Článek V. bod 6, 7, Článek VII, část 8/, bod 8). Součástí školního řádu jsou pravidla pro používání informačních a komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy (Článek II, bod 15).

(5) Škola má nastaveny důsledky za porušení pravidel u žáků, přičemž je důležité, aby uměla rozlišovat závažnost porušení. Pedagogové a ostatní zaměstnanci školy znají své pravomoci a aplikují pravidla chování a důsledky za nedodržení jednotně a konzistentně pro všechny žáky.

(6) Ve třídě jsou nastavena třídní pravidla, která nenahrazují ani nezdvoují školní řád. Ideální je, pokud se na tvorbě třídních pravidel a na reflexi jejich dodržování podílejí spolu s pedagogem (nejlépe třídním učitelem) do značné míry samotní žáci.

(7) Škola usiluje o včasné odhalení šikany a za tímto účelem má nastavený funkční systém vzájemné komunikace mezi pedagogy o signálech, výskytu porušení pravidel, nebo jiných rizikových faktorech tak, aby byl pedagog vždy včas informován o tom, jaká atmosféra je v jeho třídě. Současně má škola nastaven pravidelný monitoring varovných signálů výskytu šikany a využívá k němu adekvátní nástroje (více v Příloze č. 3 Přímé a nepřímé varovné signály šikanování).

(8) Škola zajišťuje informovanost všech svých členů o tom, co je a co není šikanování, jak se zachovat ve chvíli, kdy je žák nebo pedagog ohrožován agresory, a kam se může obrátit o pomoc. Žáci, pedagogové i rodiče jsou srozumitelnou formou informováni o tom, na koho se mají obrátit a jak a komu je možné si stěžovat, pokud nejsou spokojeni s postupem pedagoga nebo školy.

(9) Škola kontinuálně realizuje specifickou primární prevenci rizikového chování (včetně šikany), kterou má popsánu v Preventivním programu školy. Součástí tohoto programu školy je také Školní program proti šikanování. Škola má popsány konkrétní preventivní mechanismy, které

používá k tomu, aby šikanu minimalizovala a měla ji pod kontrolou (bezpečnostní plán). Účelem je riziku účinně a konkrétně předcházet. Současně má škola popsány postupy řešení krizových situací pro případ, že situace šikany nastala (krizový plán). Na základě svých zkušeností škola tyto plány pravidelně vyhodnocuje a upravuje.

(10) Škola zajišťuje podporu a rozvoj pedagogů v podobě dalšího vzdělávání; uvádějících učitelů pro začínající pedagogy; dostupné intervize a/nebo supervize. Plán dalšího vzdělávání pedagogů zahrnuje školení pedagogů a ve zvýšené míře pracovníka pověřeného řešením šikany (zpravidla školního metodika prevence) a třídních učitelů (zejm. v prevenci šikanování, v oblasti komunikace, řešení konfliktů, interakce mezi učitelem a žákem, v diagnostice klimatu školní třídy, v ovlivňování postojů žáků v přijímání různosti, v podpoře osobnostně-sociálního rozvoje žáků, v tvorbě pravidel třídy a hodnocení jejich dodržování, v evaluaci klimatu třídy jako východiska k plánování služeb školy). Zároveň zajišťuje vzdělávání ředitelů v oblasti právního povědomí.

(11) Škola má zmapovanou síť pomoci pro žáky i pedagogy ve svém regionu a navazuje s ní spolupráci (např. pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče a neziskové organizace, orgán sociálně právní ochrany dětí, krizové centrum, zdravotnická zařízení, Policie ČR případně další odborníci).

5. Odpovědnost za plnění a aktualizování programu

Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí zaměstnanci školy, jeho koordinace je v kompetenci školního metodika prevence. Za realizaci programu je odpovědná ředitelka školy.

Kompetence jednotlivých subjektů

5.1 Pedagogičtí pracovníci

Každý pedagog je zodpovědný za vytvoření zdravého klimatu třídy.

Je povinen zejména

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi dětmi,
- jednat s dětmi jako s partnery,
- snažit se udržovat pocit důvěry mezi dětmi a pedagogy,
- v kritických situacích dát jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat,
- nebýt lhostejný k projevům agresivity,
- informovat děti i rodiče o tom, na koho se obrátit při problémech – třídní učitel, výchovná poradkyně, metodička prevence, vedení školy, schránka důvěry, linka důvěry

apod.

- nahlásit podezření na výskyt šikany vedení školy, případně školnímu metodikovi
prevence.

5.2 Nepedagogičtí pracovníci

- Nepedagogičtí pracovníci školy se podílejí na vytvoření zdravého klimatu, zejména tím, že jednají s dětmi vstřícně,
- jasně se vymezují proti nežádoucím projevům chování,
- nejsou lhostejní k projevům agresivity,
- vážnější nežádoucí projevy chování nahlásí školní metodičce prevence, výchovné poradkyni, případně vedení školy.

5.3 Ředitelka školy

- zajišťuje vzdělávání pracovníků v oblasti šikanování,
- zajišťuje doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti patologických jevů,
- zajistí, aby ve školním řádu byla jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení,
- zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole i při školních akcích,
- zajistí, aby žáci a pedagogové byli seznámeni s negativními důsledky šikany,
- přijímá podněty v rámci řešení šikany, seznamuje s nimi pracovníka pověřeného řešením šikany,
- spolupracuje se školní metodičkou prevence, výchovnou poradkyní a třídními učiteli při řešení krizových situací.

5.4 Školní metodička prevence

- vzdělává se v oblasti prevence rizikového chování, zvyšuje svoji způsobilost řešit krizové situace,
- koordinuje plán proti šikanování a následně s programem proti šikanování seznámí všechny pedagogické pracovníky,
- spolupracuje s výchovnou poradkyní, třídními učiteli a vedením školy při řešení krizových situací,
- mapuje síť pomoci v regionu,
- spolupracuje s okresním metodikem prevence, zdravotnickými zařízeními nebo

psychology, Policií ČR, orgány sociálně právní ochrany dětí a mládeže a dalšími institucemi zajišťujícími prevenci v oblasti šikany,

- sestavuje Preventivní program školy, podílí se na aktivitách v rámci prevence šikany,
- přijímá podněty v rámci řešení šikany, se závěry šetření seznamuje ředitelku školy.

5.5 Výchovní poradkyně

- spolupracuje se školním metodikem prevence, třídními učiteli a vedením školy při řešení krizových situací.

5.6 Třídní učitelé

- na začátku školního roku informují žáky i rodiče o tom, na koho se obrátit při problémech ve škole (na třídního učitele, školní metodičku prevence, výchovní poradkyni, vedení školy), ale i mimo školu,
- seznámí na začátku roku žáky i rodiče s programem proti šikanování (třídní schůzky, webové stránky),
- řeší okamžitě projevy rizikového chování (ve spolupráci se školním metodikem prevence),
- v průběhu školního roku nastavují se žáky pravidla třídy, žáky vedou ke slušnému chování, během třídnických hodin se zabývají podporou zdravých mezilidských vztahů.

5.7 Rodiče

- v případě podezření na šikanu týkající se nejen jejich dítěte, ale i ostatních spolužáků, informují třídního učitele nebo jiného pedagoga, školní metodičku prevence, výchovní poradkyni nebo přímo vedení školy,
- spolupracují se školou při řešení problémů,
- v případě problémů spolupracují s PPP či jinými odbornými pracovišti.

6. Komponenty programu

6.1 Zmapování situace – analýza a evaluace

Metodička prevence a ředitelka školy 1x ročně připravují dotazník mapující výskyt šikany na škole (pro učitele i žáky),

Do poznámek v Deníku Školního metodika prevence uvádět veškerá jednání s rodiči, zaznamenat výchovné

komise – třídní učitelé průběžně

1x za pololetí kontrola záznamů a jejich vyhodnocení – vedení školy a metodička prevence

6.2 Motivování pedagogů pro změnu

Seznámení se skutečným stavem šikany je základním motivačním prvkem určujícím budoucí změnu. Klíčovým momentem je, aby kantoři výskyt šikany nejen neodmítali, ale aby ho ani nevnímali jako své osobní selhání. Další fází motivace je důvěra ve školní program proti šikanování – má smysl ho realizovat, protože povede k řešení a odstranění nebo alespoň omezení šikany.

- Seznámit všechny ped. pracovníky školy s přímými a nepřímými signály šikanování.
- Poučit všechny ped. pracovníky školy o rozdílech mezi šikanováním a škádlením – vedení školy na ped. radě.

6.3 Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů

Dobrá komunikace jednotlivých pracovníků ZŠ a vedení ZŠ umožňuje pružně reagovat v krizových situacích.

Předávání informací:

- pravidelně – na poradách
- průběžně – kdokoli z pracovníků ZŠ zaznamená jakékoli příznaky nezdravých vztahů a nevhodného chování mezi žáky, ihned je sdělí třídnímu učiteli, výchovné poradkyni, metodičce prevence nebo vedení ZŠ
- informace na webových stránkách ZŠ – pro pracovníky ZŠ, žáky, rodiče
- proškolení všech pracovníků ZŠ – úvodní poradě,
- doplňování knihovny odbornými publikacemi, odborná školení
- speciální školení (pro výchovné poradce a metodika prevence) – předají informace ostatním na nejbližší poradě
- spolupráce s okresní metodičkou prevence

6.4 Užší realizační tým

Mgr. et Mgr. Veronika Procházková, ředitelka školy, metodička prevence

PhDr. Mgr. et Mgr. Jaroslava Petrová, výchovný poradce, speciální pedagog

6.5 Postup při řešení šikanování

První pomoc při počáteční šikaně:

Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:

1. odhad závažnosti a formy šikany;

2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi;
3. nalezení vhodných svědků;
4. individuální rozhovory se svědky
(nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory);
5. ochrana oběti;
6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory
(směřování k metodě usmíření);
 - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. realizace vhodné metody:
 - a) metoda usmíření;
 - b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
8. třídní hodina:
 - a) efekt metody usmíření;
 - b) oznámení potrestání agresorů;
9. rozhovor s rodiči oběti;
10. třídní schůzka;
11. práce s celou třídou.

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s obětí a informátory;

8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků;

9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;

10. rozhovor s agresory, případně

konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)

D. Náprava

11. metoda vnějšího nátlaku a změna

konstelace skupiny.

6.6 Primární prevence v třídních hodinách

Třídní učitelé sledují vztahy ve třídě, podílí se na rozvoji pozitivních vztahů mezi žáky a na zlepšení třídního klimatu. Každá třída na začátku školního roku vypracuje svá „Pravidla třídy“ a řídí se jimi. Žáci jsou poučeni o tom, co je a co není šikana, na koho se mají obrátit, mají-li na šikanu podezření (třídní učitelé, výchovná poradkyně, metodička prevence, školní vedení ZŠ, dozory).

6.7 Primární prevence ve výuce

Téma prevence šikanování je zapracováno do jednotlivých předmětů (člověk a společnost, prvouka, výchova k občanství, výchova ke zdraví, tělesná výchova, výtvarná výchova). Učitelé se soustřeďují na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky, pracují s pravidly třídy a dynamikou třídního kolektivu, spoluvytvářejí bezpečné prostředí školy.

6.8 Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování

ZŠ provádí prevenci o přestávkách a při všech činnostech organizovaných školou (exkurze, výlety, vycházky, kroužky, školní družina). ZŠ organizuje doprovodné programy spojené s přenocováním ve škole, kdy se zaměřuje na budování zdravých vztahů mezi žáky ve třídách a obsahově i na prevenci negativních jevů.

Žáci mají možnost využívat schránku důvěry (proti ředitelně školy), konzultace výchovné poradkyně a metodičky prevence.

6.9 Ochranný režim

Školní řád stanoví pravidla chování ve škole, zakazuje násilí žáků vůči spolužákům a stanoví způsob potrestání.

Je zajištěn zvýšený dohled pedagogů o přestávkách, před začátkem vyučování, a to hlavně v prostorách, kde by k šikanování mohlo docházet.

6.10 Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou průběžně seznamováni s aktivitami ZŠ na webových stránkách školy.

Důležitá je spolupráce s Radou rodičů školy při ZŠ Rosovice, v jehož výboru jsou zastoupeni rodiče jednotlivých ročníků.

Konají se pravidelné schůzky s rodiči a rodiče mohou kontaktovat kohokoli z pedagogických pracovníků ve škole po předchozí domluvě.

6.11 Školní poradenské pracoviště

Mgr. et Mgr. Veronika Procházková, ředitelka školy

PhDr. Mgr. et Mgr. Jaroslava Petrová, výchovná poradkyně

Mgr. et Mgr. Veronika Procházková, metodička prevence

6.12 Spolupráce se specializovanými institucemi

Název	Kontakt
Pedagogicko-psychologická poradna Příbram	318 624 085
Městský úřad Příbram ústředna	318 402 211
OSPOD Příbram	318 402 232
Městská policie Příbram	318 624 245
Policie ČR Obvodní oddělení Příbram	974 879 700
Okresní metodik prevence PhDr. Zuzana Horázná	324 624 085, 306 627 758
Dětský diagnostický ústav, Praha 4	241 724 245
Středisko výchovné péče Příbram	318 632 266, 778 701 560
Krajský školský koordinátor prevence Ing. Miroslava Řezníková	257 280 871

6.13 Vztahy se školami v okolí

(domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

Školská komise při OÚ Rosovice zajišťuje předávání informací o problémových

žácích při přestupu, je domluven jednotný postup při řešení mimoškolních šikan (žáky jiné školy)

7. Aktivity školy v oblasti prevence šikany

- Poradenská činnost školní metodičky prevence a výchovné poradkyně,
- stanovení pravidel chování ve Školním řádu školy,
- aktivity zaměřené na práci třídního učitele s třídním kolektivem
- konzultační hodiny školní metodičky prevence a výchovné poradkyně (1x týdně),
- po domluvě konzultace s kterýmkoliv vyučujícím,
- práce učitelů, případně školní metodičky prevence a výchovné poradkyně s třídním kolektivem
- tradiční školní akce (spolupráce třídami prvního stupně a školní družiny při projektových dnech apod.),
- výlety, exkurze
- organizace zájmové činnosti ve škole,
- besedy zaměřené na prevenci s PČR, PPP a dalšími subjekty,
- tematické bloky ve výuce, zaměřené na prevenci rizikového chování (Preventivní program školy),
- pravidelné vzdělávání školní metodičky prevence, výchovné poradkyně a vedení školy,
- vzdělávání třídních učitelů v oblasti práce s třídním kolektivem.

8. Základní postup v řešení šikany

Preventivní opatření školy směřují k minimalizaci rizika výskytu šikany. Škola ale musí být připravena i na situaci, kdy se přes všechna opatření šikana objeví.

Postupy pro vyšetření a řešení šikany viz Příloha č. 4.

9. Nápravná opatření

Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů nápravná opatření, z nichž některá přicházejí při šikanování v úvahu:

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitelky školy;
- realizace individuálního výchovného plánu agresora;
- snížení známky z chování;
- převedení do jiné třídy (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek);
- doporučení rodičům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v

diagnostickém ústavu;

- podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

10. Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči

(1) Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte. Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Rodiče pak mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

(2) Škola na začátku školního roku informuje rodiče o programu proti šikanování.

(3) Když rodiče přijdou žádat o pomoc ohledně šikany svého dítěte – nereaguje pedagog obranně a nedůvěřivě. Nevyjadřuje pochybnosti, nechápe prosbu rodičů jako stížnost. Nezlehčuje situaci tvrzením, že jejich dítě provokovalo, nebo že se jednalo jenom o šikádlení atd. Je nutné rodiče v klidu vyslechnout, nechat vymluvit, nepoučovat, aktivně naslouchat. Je potřeba se umět doptat na důležité informace. Podezření nebo tvrzení rodičů, že je jejich dítě šikanováno, se nesmí nikdy podcenit a je potřeba účinně a bezpečně situaci prošetřit (Postupy pro vyšetření a řešení šikany).

(4) Škola nezve rodiče protagonistů šikany do školy, když ještě šikana není vyšetřena.

(5) Rozhovor s rodiči oběti probíhá individuálně. U počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.

(6) Ve všech případech je potřeba informovat rodiče, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila. U počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou.

11. Šikana zaměřená na učitele – jak jí předcházet a jak ji řešit

(1) Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem

osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí. Není proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

(2) Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou.

(3) Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

(4) Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pociťuje stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí. V řešení situace pak pedagoga také oslabuje obecně zažitý mylný názor, že kompetentní pedagogové problém s udržováním kontroly ve třídě nemají. Škola se snaží vytvářet bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán, a nastavuje mechanismy a postupy k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování.

(5) Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy uvedené v Čl. 4 tohoto metodického programu. Pravděpodobnost výskytu šikany zaměřené na učitele dále snižuje:

- Prevence stojí na celoškolském přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde.
- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení

problémů.

- Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.
- Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.
- Nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.
- Všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.
- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.
- Všímá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý.

(6) Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Pro řešení šikany zaměřené na učitele platí doporučení uvedené v Čl. 8. Dále je důležité respektovat tyto zásady:

- Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog v pozici oběti sám. Je zapotřebí, aby škola podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky si pedagog pro sebe zajistí bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu

nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.

- Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechut k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.
- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

12. Právní odpovědnost školy

(1) Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

(2) Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školních zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.

(3) Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance dle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

(4) Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona).
- Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů); v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.
- OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce. Základními nástroji práce OSPOD je vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuální plánování koordinované intervence.
- Dalším významným nástrojem OSPOD pro řešení nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny jsou případové konference, tj. případová setkání těch osob, které mohou dítěti a jeho rodině poskytnout odpovídající pomoc a podporu, které staví dítě a jeho rodinu do centra řešení jejich situace a které vychází z principu partnerství a spolupráce, jakož i z principu důvěrnosti, diskrétnosti a bezpečného prostoru pro vzájemné sdílení informací. Případová konference je nástrojem případové práce (tzv. case managementu), což determinuje pravidla, která je třeba v jejím rámci respektovat. Vymezení okruhu zúčastněných osob je plně v kompetenci sociálního pracovníka, který bude vycházet z předmětu případové konference. Zástupce školy může být na případovou konferenci

přizván, pokud on sám jako fyzická osoba, s ohledem na význam, který zastává ve vztahové síti dítěte, či škola jako instituce mohou s ohledem na konkrétní okolnosti případu přispět k řešení situace dítěte a jeho rodiny. Pokud je zástupce školy na konferenci účasten, pak je ze zákona vázán zachováním mlčenlivosti (dle § 57 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Informace, které se na konferenci dozví, jím nesmí být nikam přeneseny, ani do prostoru školy. Pokud jedním z výstupů případové konference bude přijetí konkrétního opatření za účelem úpravy podmínek ve školním prostředí, je třeba postupovat v souladu se školským zákonem. Není přitom nezbytné na půdě školy sdělovat, že konkrétní opatření je přijímáno jako jeden z výstupů případové konference, a to z důvodu ochrany dítěte před případnou stigmatizací. Je třeba zdůraznit, že nástroj případových konferencí není výlučným nástrojem OSPOD při poskytování sociálně-právní ochrany dětí, ale může být využit i školou bez nutnosti účasti OSPOD jako nástroj případové práce při řešení situace ve třídě či škole, v níž je třeba uskutečnit setkání více osob a koordinovat jejich další postupy.

- Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitelka školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

13. Trestně-právní hledisko šikany

(1) V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“) ani v jiném zákoně není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto šikana může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.

(2) Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“). Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je

odpovědná osoba starší 15 let.

(3) Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.

(4) Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.

(5) Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

(6) Trestní odpovědnost

Ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění

pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.

(7) Povinnost překazit a oznámit trestné činy uvedené v trestním zákoníku

Přestože, jak bylo řečeno výše, šikana není sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, může svým charakterem naplňovat znaky protiprávního jednání na úrovni přestupku nebo trestného činu. Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekažení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsaných trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.

- Povinnost překazit páchaní nebo spáchání trestného činu (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekažení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205).
- Neoznámení trestného činu (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. V případě šikany by se mohlo jednat

například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170).

- V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď přerušit, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán. V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevznikla, ale to neznamená, že oznamovat nelze (nenásleduje sankce za neoznámení). Zároveň je však třeba mít na paměti, že úmyslně lživé obvinění jiného ze spáchání trestného činu může samo představovat trestný čin křivého obvinění (§ 345). Právnícké osoby vykonávající činnost škol, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to zejména proto, že příjemci jejich služeb jsou žáci, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou proto odkázáni na pomoc druhých (viz odst. 3, bod 3).

(8) Při oznamování a zjišťování informací je zapotřebí mít na paměti presumpci nevin, tedy dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.

14) Podávání podnětů, stížností a oznámení

(1) Škola má stanovený jasný a jednoznačný postup pro příjem podnětů a stížností ze strany zaměstnanců, žáků a zákonných zástupců, a to i anonymně. Takový postup jasně deklaruje:

- kam a jak podnět či stížnost podat;
- jak bude s podnětem či stížností naloženo – kde, kdy a jakým způsobem;
- jak postupovat v případě nespokojenosti s vypořádáním.

(2) V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně školního metodika prevence či výchovného poradce, je nutné se obrátit na ředitelku školy. Pokud by se projevila nečinnost i ze strany ředitelky a postup školy v řešení šikany byl nedostatečný, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost nebo oznámení České školní inspekci (dále jen „ČŠI“). Stížnost nebo oznámení podané písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímají na všech pracovištích ČŠI. V případě, že stěžovatel požádá o utajení své totožnosti, zaručuje ČŠI anonymitu při prošetřování. Je však důležité, aby ve stížnosti byly popsány všechny podstatné okolnosti, včetně identifikace školy.

Stížnost nebo oznámení je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI i na ústředí, tzn. na

adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz. Při šetření zřizovatelem a ČŠI bývá do týmu zařazen specialista na řešení šikany. Současně je možné stížnost podávat školskému ombudsmanovi (ombudsman@msmt.cz), veřejnému ochránci práv (podatelna@ochrance.cz) a na příslušné státní zastupitelství. V případě, že stížnost či oznámení zasahuje oblast pracovně-právních vztahů, je možné se obrátit na příslušný inspektorát práce. Další možností je pak řešení sporu podáním žaloby na ochranu osobnosti nebo pomocí antidiskriminačního zákona u soudu.

V Rosovicích dne 1. 9. 2022

Mgr. et Mgr. Veronika Procházková, ředitelka školy

Mgr. et Mgr. Veronika Procházková, školní metodička prevence

STADIA ŠIKANOVÁNÍ

Zkrácený popis stadií šikanování (Kolář, 2011)

Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj. První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je se dělají „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi „otloukánka“. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace ...

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Svým způsobem platí „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly

PŘÍLOHA č. 2

Rizikové a protektivní faktory - šikana

Rizikové faktory	Protektivní faktory
<i>Individuální:</i> poruchy emocionality, impulsivita, úzkostnost, deprese, deficity v sociálních dovednostech, hostilita a agrese, násilí, nízkévýkonnost ve škole, odolnost vůči zátěži, sebevědomí a sebehodnocení	<i>Individuální:</i> dobré copingové strategie, sociální dovednosti, emocionální stabilita, pozitivní vztah k sobě, odolnost vůči zátěži, flexibilita, svědomitost, přívětivost, odolnost vůči skupinovému tlaku
<i>Rodina:</i> rodičovská psychopatologie, dysfunkce v rodině, nedostatek rodičovského dohledu, slabá rodičovská podpora, nedostatečný zájem a kontrola rodičů, nedůsledná výchova, chudoba a nezaměstnanost v rodině, hrubost a konflikty v rodině	<i>Rodina:</i> podpora rodičů, soudržnost rodičů, intolerance vůči násilí, jednoznačně definovaná pravidla chování, pozitivní pouto mezi rodiči a dítětem, emocionální podpora
<i>Vrstevníci:</i> dysfunkční vztahy s vrstevníky, vrstevnický tlak, členství ve skupině, odmítnutí a vyřazení z vrstevnické skupiny	<i>Vrstevníci:</i> dobrá vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy a aktivitami, dobrá interpersonální komunikace, dostatek přátel, vzájemná podpora
<i>Škola:</i> nekvalitní školní programy, nezdravé školní klima, nízké očekávání pedagogů, zaměření na výkon	<i>Škola:</i> zdravé školní prostředí, dobré vztahy s učiteli, srozumitelná pravidla, včasná systematická a efektivní specifická primární prevence, participace žáků a rodičů
<i>Společnost:</i> nízká kvalita organizací pro mládež, ztráta ekonomických a vzdělávacích příležitostí, vysoká kriminalita, narušené sousedské vztahy, nedostatečná nabídka volnočasových aktivit	<i>Společnost:</i> organizace, které podporují pozitivní vývoj mládeže, sociální a ekonomické příležitosti, aktivity na bázi duchovního rozvoje

Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo

apod.;

- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá

odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;

- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty,

prosí o dovoz či odvoz autem;

- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na

svačinu);

- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";

- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;

- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;

- zmínky o možné sebevraždě;

- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;

- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například

opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;

- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;

- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem,

možná projevuje i zlobu vůči rodičům;

- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží

se zůstat doma;

- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace

s teploměrem apod.);

- dítě se vyhýbá docházce do školy; dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku

/Zpracováno podle nového Metodického pokynu MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-22294/2013-1/

Nepřímí ukazatelé kyberšikany/oběti:

- dítě náhle přestane používat počítač

- často mění chování a nálady

- před cestou do školy trpí bolestmi břicha nebo hlavy

- je nervózní nebo nejisté při čtení e-mailů nebo SMS zpráv v mobilu

- nechce/bojí se chodit do školy nebo vůbec mezi lidi

- je rozčilené, expresivní nebo frustrované při odchodu od počítače

- vyhýbá se rozhovoru o tom, co dělá na počítači

- se stane nepřírozeně uzavřené vůči kamarádům nebo rodině

- chodí „za školu“

- zhorší se jeho prospěch ve škole

- pobývá v blízkosti učitelů

- vystupuje ustrašeně

-
- má smutnou náladu
 - je apatické, někdy naopak nezvykle agresivní
 - ztratilo zájem o učení
 - má poruchy soustředění
 - vrací se ze školy pozdě
 - špatně usíná, má noční můry

Nepřímí ukazatelé kyberšikany/agresora:

- rychle vypíná monitor nebo zavírá programy v počítači, když se přiblížíte
- tráví u počítače dlouhé hodiny v noci
- je rozčilené, pokud nemůže nečekaně použít počítač
- se přehnaně u počítače směje
- se vyhýbá hovorům o tom, co na počítači vlastně dělá
- používá několik online účtů nebo adres, které ani nejsou jeho
- pokud se nesvěří samo (což je výjimečné), měl by se rodič ptát (na vztahy ve třídě, kamarády)
- ve škole mohou být podezřelé smějící se hloučky žáků kolem počítače

Přímí ukazatelé (chování okolí vůči dítěti):

- úmyslné ponižování
- hrubé žertování a zesměšňování
- nadávky
- neustálé kritizování a zpochybňování
- poškozování a krádeže osobních věcí
- poškozování oděvu
- výsměch
- pohrdání
- omezování svobody

- bití, kopání, jiné tělesné

/Zpracováno podle : Jurková, K. : Metodika k
prevenci a řešení kyberšikany.Poradenské
centrum pro drogové a jiné závislosti Brno
2010./

Krizový plán – společný postup při řešení šikany

ÚVOD

Šikana je nebezpečná forma násilí, ohrožující výchovné i vzdělávací cíle školy, neboť její výskyt způsobuje ztrátu pocitu bezpečí, nezbytného pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Problematická a nebezpečná je zejména z toho důvodu, že často zůstává dlouho skrytá. Počáteční fáze či náznaky šikany jsou velmi časté, proto je v rámci prevence tomuto rizikovému chování věnována zvláštní pozornost. Prevence šikany a řešení jednotlivých případů by měla probíhat podle jednotného, předem dohodnutého postupu, který je součástí tohoto Krizového plánu, jehož cílem je vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole a poskytnutí informací a návodů pedagogickým pracovníkům školy.

Tvorba tohoto krizového plánu vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízeních (Čj.: 21149/2016.)

I.CO JE ŠIKANA

Šikanou se rozumí chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Jedná se o záměrné, cílené a opakované fyzické nebo psychické útoky jedince nebo skupiny vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Může probíhat formou fyzických útoků, bitím, vydíráním, poškozováním věcí, krádežemi i útoky slovními (nadávky, pomluvy, vyhrožování, ponižování), stejně jako sexuálními obtěžováními až zneužíváními. V poslední době se rozšiřuje šikana související s využíváním informačních technologií, tzv. kyberšikana (prostřednictvím e-mailů, sms zpráv, sociálních sítí). Projevit se může naopak i demonstrativním ignorováním žáka/skupiny žáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a těžké odhalitelnosti. Vždy k ní dochází v kontextu vztahů uvnitř konkrétní skupiny, není to věc pouze mezi obětí a agresorem.

II. VÝVOJOVÉ STUPNĚ ŠIKANY

a) První stupeň – zrod šikany, ostrakismus

Šikana na svém počátku je většinou zaměřena na nejméně oblíbené či vlivné žáky, projevuje se převážně mírnými psychickými formami tak, aby se okrajový (ostrakizovaný) člen necítil dobře – je pomlouván, více či méně odmítán, zesměšňován, oslovován urážlivou přezdívkou

atd. Pokud se podaří tuto fázi šikany včas odhalit a vyřešit, většinou dojde k uzdravení skupiny.

b) Druhý stupeň – fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Zrod šikany má potenciál přerůst do dalšího stupně většinou ze tří důvodů:

1. V náročných situacích (blížící se zkoušky, konflikt s učitelem, nezájem o školu), kdy ve skupině stoupá napětí, se neoblíbení žáci stanou ventilem tohoto napětí. 2. V podmínkách, kdy žáci spolu tráví hodně času a mohou vytvářet hlubší vztahy (např. škola v přírodě, lyžařský výcvik), v jejichž rámci mohou žáci mít potřebu vymýšlet tvrdší „zábavu“ na úkor nejzranitelnějšího spolužáka. 3. V jedné třídě se sejde několik (agresivních) asociálních jedinců.

Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

c) Třetí stupeň – klíčový moment – vytvoření jádra

Pokud se nepodaří zastavit šikanu hned v zárodku, velmi často se utvoří skupina agresorů, která spolu začne spolupracovat a systematicky šikanovat nejvhodnější oběti. Jejich oběťmi se stávají téměř vždy ti nejslabší. Postupně se počet obětí rozšiřuje především na ty, kteří se jim nechtějí podvolit nebo k nim nemají „patřičnou úctu“. Třída ví, o koho jde a většinou platí mezi ostatními žáky názor „raději on, než já“.

V tomto klíčovém momentu se rozhoduje, zda se počáteční stádium přehoupne do stádia pokročilého. Pokud se ve skupině nezformuje silná pozitivní podskupina žáků, kteří se agresorům postaví (je to velmi vzácné), tažení tyranů může nerušeně postupovat.

Tento stupeň se již velmi těžko vyšetřuje, ostatní členové skupiny se bojí proti agresorům vystoupit nebo proti nim svědčit. Přesto je ještě v silách učitelů a vedení školy v tomto stupni zasáhnout a vyřešit konflikt v rámci školy.

d) Čtvrtý stupeň – většina přijímá normy agresorů

Normy agresorů jsou přijaty většinou členů skupiny a stanou se nepsaným zákonem, týrání spolužáka se začnou účastnit i mírní a slušní žáci v jakési „alternativní identitě“, která je poplatná normám vůdců. Ti je za to chválí a tím je v tomto ještě utvrzují. Při řešení tohoto stupně musí škola již spolupracovat s odborníky v oblasti psychologie a s Policií ČR.

e) Pátý stupeň – totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno jsou žáci rozděleni na dvě sorty lidí, „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly. Vyšetřování a řešení tohoto stupně šikany je již plně v kompetenci odborníků a Policie ČR.

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn, i když jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezádá s nejbrutálnější fyzickou agresí. (Kolář, 2011)

III. DŮVODY (SIGNÁLY) K VYŠETŘOVÁNÍ ŠIKANY

Odhalit šikanu bývá velmi složité, ale mohou na ni upozornit některé signály. V těchto případech je učitel povinen okamžitě zahájit vyšetřování.

a) přímé varovné signály mohou být např.

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávistným, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

b) nepřímé varující signály :

- žák vchází s učitelem do třídy, nenápadně postává o přestávce u kabinetu nebo sborovny, přichází pozdě do hodiny, vždy chodí všude jako poslední;
- žák je osamocený, s nikým se nebaví, nemá kamaráda;

- žák má pravidelně smutnou náladu, působí nešťastně a ustrašeně;
- žák má najednou velmi výrazně vyšší absenci, případně i neomluvenou absenci;
- žákovi se náhle zhorší prospěch, nesoustředí se při vyučování;
- žák je ve skupině okázale přehlížen, odmítán a izolován;
- žákovy věci jsou poškozené, rozházené nebo znečištěné;
- žák stále postrádá nějaké své věci, jejich ztrátu či poškození odmítá vysvětlit, případně používá nepravděpodobné výmluvy;
- při týmových sportech nebo skupinových činnostech bývá žák volen do skupiny vždy až poslední;
- na žákovu adresu míří „přátelské“ vtipy a kanadské žertíky, spolužáci mu hrubě nadávají, často ho kritizují a mluví o něm nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem;
- žák je ponižován a zesměšňován, třída se mu směje při neúspěchu před tabulí, oslovují ho zahanbující nebo negativně zabarvenou přezdívkou;
- objevuje se nápadně jednostranné strkání, pošťuchování, lehké pohlavkování, podrážení nohou apod.;
- odřenyiny, modřiny, škrábance nebo i řezné rány nedokáže žák uspokojivě vysvětlit;
- žák mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.

Šikanované děti potřebují pomoc také svých rodičů, ale velmi často si o ni z různých důvodů nedokážou říct, a to i tehdy, když jsou rodinné vztahy v pořádku. Proto je nesmírně důležité, aby rodiče nepřehlíželi určité projevy dítěte, které mohou mít vztah k šikanování. Čím více se těchto projevů objevuje, tím větší je riziko šikanování. Jednotlivé projevy nemusejí mít se šikanováním vždy něco společného, ale téměř jistě signalizují skryté volání o pomoc.

Zákonní zástupci žáků by si tedy měli všimnout především těchto možných signálů

šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechutí dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo), dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;

- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Pokud se u dítěte některé tyto projevy vyskytují a rodiče mají podezření, že může jít o šikanu, urychleně navštíví školu, tuto skutečnost oznámí a společně s pedagogy se domluví na dalším postupu. Pokud rodiče sami zjistí, že se jedná již o pokročilý stupeň šikanování, neprodleně informují rovněž Policii ČR.

IV. POSTUP PŘI VYŠETŘOVÁNÍ ŠIKANY

Dostane - li učitel informaci o podezření na šikanování (od rodičů, kamarádů oběti, oběti samotné, anonymní oznámení), informuje ředitele školy. Totéž učiní v případě, že má sám podezření na šikanování. Ředitel školy určí, zda vyšetřování povede třídní učitel, metodik prevence či oba společně, popř. spolu s vedením. Obecně platí, že vyšetřování musí být zahájeno neprodleně, důsledně vedeno a dotaženo do úplného konce, včetně potrestání agresorů. Je nutné o podezření na šikanu a připravovaném vyšetřování informovat rodiče/zákonné zástupce, pokud oni nebyli oznamovateli.

Vyšetřování šikany 1. – 3. stupně

Při řešení šikany dochází nejčastěji k těmto chybám:

- společně je vyšetřován agresor i oběť;
- vyšetřování je prováděno ve skupině, ve třídě;
- vyšetřování nemá promyšlenou taktiku a strategii, postupuje nahodile;
- pedagogové nevědomky chrání agresora, nepřipouští, že on by mohl šikanovat;
- výpovědi oběti jsou bezdůvodně zlehčovány ve snaze šikanu zakrýt;
- pedagog se snaží „objektivně“ rozdělit vinu mezi agresora a oběť;
- výpovědi zmanipulovaných svědků nejsou konfrontovány;
- agresoři jsou včas informováni, mají dost času na přípravu své výpovědi i ovlivnění svědků a často i oběti;
- postup vyšetřujícího je natolik nevhodný, že oběť odmítne vypovídat;
- vyšetřování je vedeno tak neobratně, že ostatní žáci odmítnou vypovídat či vědomě lžou ze strachu, aby se nestali i oni obětí;
- pozdní šetření - neřešená počáteční stadia, při zjištění je proces vyšetřování odložen na druhý a další den;
- nespolupráce s rodiči,;
- „zametání pod práh“ – u nás na škole šikana není;
- neadekvátní tresty;
- snaha řešit šikanu tlakem na odchod oběti na jinou školu.

Zmapování symptomů - tj. určení stadia šikany pomocí nalezení odpovědí na následující otázky:

Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?

Kdo je agresorem, popřípadě kolik je agresorů? Kdo z nich je iniciátor, kdo se aktivní účastní?

Co, kdy, kde a jak dělali agresoři konkrétním obětem?

Jak dlouho šikanování trvá?

Kdo to viděl?

Výpovědi je nutné důkladně zapsat a následně vypracovat přehled se jmény iniciátorů, aktérů, agresorů a přesnými údaji kdy, kde, jak a co komu udělali. Výše uvedené otázky jsou nezbytné pro rozhovory s informátory, obětí a svědky.

A) Rozhovor s informátory – rodiče, kamarád, samotná oběť

Zaručíme důvěrnost zdroje informací – ubezpečíme, že situaci budeme řešit, ale nesdělíme, kdo informaci podal. Nebagatelizujeme, každé sdělení bereme vážně, škola je povinná zajistit bezpečí každého dítěte!!!

B) Rozhovor s obětí – zápis (nikdy neprovádět rozhovor zároveň s obětí a agresorem či před třídním kolektivem!!!)

C) Vytipování svědků

Kdo je tvůj kamarád? – reflexe vztahů k ostatním dětem ve třídě, citlivě – vlastní reflexe ubližování může být pro dítě traumatizující, nenutit, dítě to může psát, malovat

Ujistit dítě, že situaci budeme řešit, kdykoliv může přijít...

Děje se to i někomu jinému? Co mu dělají? (mluvit o někom jiném může být snazší). Netlačit.

D) Individuální rozhovor se svědky (rodiče obětí, spolužáci, kamarádi, ale i děti samy)

S každým svědkem promluvíme samostatně. Jejich výpovědi zapíšeme a porovnáme. V případě, že se některé výpovědi rozcházejí, můžeme použít metodu konfrontace dvou i více svědků. Nikdy však svědků s agresory !!! Důležité je to, aby se agresori nedozvěděli, kdo na ně co vypověděl. Stejně tak je důležité zajistit, aby agresori nevěděli, že vyšetřování probíhá.

E) Rozhovor s agresory

Víme, žesdělení faktů

Tento krok je vždy posledním ve vyšetřování. Musíme být na něj velmi dobře připraveni a mít dostatek informací. Velmi důležitý je moment překvapení. Využijeme k tomu výpovědi obětí a svědků. Je třeba připravit na to, že agresori budou lhát, vymýšlet si, svalovat vinu na druhého a věc zlehčovat. Případně budou tvrdit, že se jednalo pouze o vtip, legraci a že se to oběti líbilo. Pokud však máme dostatek podkladů, tak je důležitost tohoto rozhovoru pro odhalování pravdy většinou zanedbatelná. Lze ho využít hlavně pro doplnění a potvrzení získaných informací. V případě, že je agresorů víc a svalují vinu jeden na druhého, je vhodné využít vzájemnou konfrontaci agresorů mezi sebou.

Otázky, které je možné použít při vyšetřování:

Kombinovat uzavřené a otevřené otázky vedoucí k popisu situace. Uvedené otázky je nutné dále rozvinout, reagovat na odpovědi. Otázky nejdou ve sledu.

Pro oběť:

- Jak se cítíš/ jak ti je?
- Co se stalo?
- Kde se to stalo?

- Kdo u toho byl?
- Jaký vztah máš k.....?
- Stalo se něco takového již dříve?
- Kdy to začalo a jak?
- Pomohl ti někdo?
- Viděl vás někdo?
- Řekl jsi to někomu – požádal o pomoc?
- Bylo možné se bránit?

Pro informátory:

- Co se stalo?
- Kdy to začalo a jak?
- Jak často se to děje?
- Kde se to stalo?
- Jak se chová oběť/agresor?

Pro agresora: (otázky vyplývají z předchozích výpovědí oběti, svědků, neutrálních

informátorů - vycházet z diagnostiky třídy)

- Co se stalo?
- Co tě vedlo k tvému chování?
- Co jsi dělal?
- Popiš situaci!
- Nutil tě někdo?
- Kdo u toho byl?
- Kde se to stalo?
- Kde jsi byl ty?
- Kde přesně jsi byl?
- Stalo se něco takového již dříve?
- Jaký vztah máš k.....?
- Jak jsi se u toho cítil?
- Co bys navrhoval za řešení ve tvé situaci?

Zajištění ochrany obětem šikanování

Pořadí tohoto kroku není pevně dáno, záleží na závažnosti situace a na tom, zda je oběť v bezprostředním ohrožení a je nutné ji bezodkladně ochránit – např. když agresori pravidelně čekají na oběť před školou.

Výchovné komise, rozhovory s rodiči obětí a agresorů

Po ukončení vyšetřování seznámí učitel s výsledky rodiče obětí i agresorů. Musí počítat s tím, že především u rodičů agresorů se většinou setká s minimem pochopení a spolupráce. Spíše budou tvrdit, že jejich potomek takového jednání není schopen, případně, že byl k takovému jednání „stáhnut“ ostatními. Je nutné jim zdůraznit, že naším zájmem je jejich dítěti pomoci.

V případě odmítání spolupráce pohrozit kontaktováním OSPOD, případně OSPOD opravdu informovat. V žádném případě nepředávat kontakty rodičů obětí a agresorů!

Smíření

Případné smíření je možné pouze na individuální bázi, pokud oběť chce a je zjevné, že agresor lituje a rozhodně ne před třídou!

Třídnická hodina

Velmi důležitý bod, který nesmí být vynechán. Učitel by měl třídě sdělit fakta, spíše obecně, neponižovat, podpořit tvorbu pravidel, zaměřit se na budoucnost, jak všichni můžeme podpořit zdravé klima třídy. Zdůraznit, o jak velmi nebezpečnou formu chování se jedná, jak moc je nebezpečná.

Třídní schůzka pro rodiče

V závislosti na závažnosti situace je o výsledcích šetření nezbytné informovat rodiče všech žáků, protože děti si informace nenechají pro sebe a je tudíž třeba všem rodičům dát najevo, že škola šikanu řešila. Schůzky by se měl zúčastnit metodik prevence, výchovný poradce či zástupce vedení školy.

Vyšetřování pokročilé formy šikany (4.-5.stupeň)

Vyšetřování tohoto typu šikany je velmi složité a škola ho již nezvládne vlastními prostředky.

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat zejména s Policií ČR, pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče a orgánem sociálně právní ochrany dítěte.

Doporučený postup :

1. Bezprostřední záchrana oběti.
2. Izolace agresorů a zabránění jejich domluvě na křivé výpovědi.
3. Okamžitě informovat ředitele školy a metodika prevence – domluvit se s nimi na dalším postupu.
4. Pokračovat v pomoci a podpoře oběti.
5. Nahlášení Policii ČR.
6. Informovat rodiče obětí i agresorů.
7. S Policií ČR spolupracovat na vyšetřování.

V. KDE HLEDAT POMOC

Ze všeho nejdůležitější je překonat strach a svěřit se – rodičům, učiteli, spolužákům, kamarádům mimo školu, kteří šikanu oznámí místo oběti. Šikanu lze též oznámit na webové stránce www.nntb.cz – tento internetový projekt poskytuje žákům a jejich rodičům možnost anonymně a rychle informovat o šikaně mezi žáky (pověřené osoby ve škole dostanou avízo o šikaně, není v něm ale uvedeno, kdo je oznamovatelem).

O pomoc je možné požádat i telefonicky:

Linka bezpečí – pro děti v ohrožení nejen šikanou, bezplatné volání na telefonní číslo 116 111.

Rodičovská linka – pro všechny dospělé, kteří mají starost o děti, telefon 606 021 021.

Informace k šikaně na internetu:

www.e-bezpeci.cz

www.internethelpline.cz

www.minimalizacesikany.cz

VI. DOPORUČENÁ LITERATURA

Říčan, P., Janošová, P.: Jak na šikanu, Grada 2010

Vagnerová, K. a kol.: Minimalizace šikany, Portál 2011

Dědová, M., Janošová, P.: Psychologie školní šikany, Grada 2016

Černá, M.: Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem, Grada 2013

Kolář, M.: Nová cesta k léčbě šikany, Portál 2011

Informace pro rodiče - šikanování

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje výchovu a vzdělávání žáků. Její zákeřnost spočívá v tom, že často zůstává dlouhodobě skrytá a může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky. Proto je v zájmu rodičů i školy, aby znali základní informace k prevenci a uměli tento specifický problém řešit.

Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Ne každý konflikt ve škole musí mít charakter šikanování, důležitým znakem je právě cílenost a opakovanost.

Podoby šikanování

1. přímá podoba šikany:

- fyzické útoky v podobě bití,
- vydírání,
- loupeže,
- poškozování věcí,
- slovní útoky v podobě nadávek,
- pomluvy,
- vyhrožování,
- ponižování,
- sexuální obtěžování až zneužívání,
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

2. nepřímá podoba šikany

- demonstrativní přehlížení,
- ignorování žáka či žáků.

Postup rodičů při podezření na šikanování

Odhalení šikany bývá obtížné, proto je nesmírně důležitá spolupráce s rodiči. Postup by měl být následující:

1. Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele popřípadě dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází.
2. Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
3. V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.
4. Jsou-li rodiče přesvědčeni, že postupuje škola při řešení šikanování nedostatečně, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost lze podat písemně, osobně nebo v elektronické podobě a je možné ji adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI. Stížnost je možno podat i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

Možné příznaky šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěžit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná

projevuje i zlobu vůči rodičům.

- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

PŘÍLOHA č. 6

Informace pro žáky - šikanování

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál?

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto?

Překonej strach a zajdi za učitelem, kterému důvěřuješ:

- třídní učitel,
- výchovný poradce,
- ředitel školy.

Svěř se rodičům.

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nešíkali si tě.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškození věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“

Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje.

Nevzdávej to a udělej následující:

Obrať se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.

Svěř se svým rodičům.

V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé

republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Řešení kyberšikany

V případě podezření na kyberšikanu bude škola při šetření spolupracovat s OSPOD a Policií ČR.

1. třídní učitel zajistí ochranu oběti – kontaktuje operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu, ...
2. zajistit dostupné důkazy s podporou IT kolegy
3. důkladně vyšetřit a žádat odbornou pomoc externího pracovníka, kontaktovat a spolupracovat s webovým prostředím, kde ke kyberšikaně došlo
4. opatření – dle závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil
5. informovat a poučit rodiče – oběti a kyberagresora, postupy a zásady jsou stejné jako u šikany, poučit rodiče koho mohou kontaktovat (policie, OSPOD, PPP, právní zástupce, ...)
6. žádat konečný verdikt a informace – konečné stanovisko všech zainteresovaných institucí a dalších subjektů
7. postih dle Školního řádu
 - a) doporučit oběti/rodičům – ukončit komunikaci - neodpovídat, blokovat útočníka, mluvit o tom se jí děje – poradit se s někým blízkým, vyhledat pomoc, oznámit útok, ukládat důkazy, žádat konečný verdikt
 - b) pokud má pedagog jistotu, že byl spáchán trestný čin, oznámí tuto skutečnost Policii, v případě podezření má povinnost nahlásit tuto skutečnost OSPOD.